



Heidi Ponsiluoma

heidi.ponsiluoma@utu.fi

Ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus Suomen yliopistoissa

Ihmisoikeuskeskus toteutti vuoden 2013 aikana selvityksen ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen toteutumisesta Suomen koulutusjärjestelmässä. Selvityksessä olivat mukana kaikki koulutusasteet varhaiskasvatuksesta korkeakouluihin, ja se julkaistiin helmikuussa 2014. Julkaisu on luettavissa kokonaisuudessaan Ihmisoikeuskeskuksen internetsivuilla. Sivuilta löytyy myös tiivistelmä julkaisusta, ja tiivistelmästä on tehty lisäksi painettu versio. Selvitys sisältää katsauksen sekä toimenpide-ehdotuksia ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen parantamiseksi kaikilla koulutusasteilla. Yhtä kattavaa selvitystä ihmisoikeuskoulutuksesta ei ole tehty aikaisemmin Suomessa.

Ihmisoikeuskeskus perustettiin vuonna 2012, ja sen tehtävä on edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista ja lisätä ihmisoikeustoimijoiden yhteistyötä ja tiedonvaihtoa Suomessa. Ihmisoikeuskeskus on itsenäinen ja riippumaton asiantuntijaelin, joka toimii eduskunnan oikeusasiain miehen kanslian yhteydessä.

Ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus

Ihmisoikeuksien perustana on käsitys ihmisarvon yhtäläisyydestä ja loukkaamattomuudesta. Ydinajatuksena on, että ketään ei saa syrjiä sukupuolen, iän, etnisen taustan tai terveydentilan perusteella. Ihmisoikeuskasvatukselle tai -koulutukselle ei ole olemassa yksiselitteistä määritelmää. Ihmisoikeuskeskuksen tekemässä selvityksessä sovellettiin uusimman YK:n ihmisoikeuskasvatusta koskevan julistuksen kansainvälistä ihmisoikeuskasvatuksen määritelmää. Sen mukaan ihmisoikeuskasvatukseen kuuluu opetusta arvoista, normeista sekä valvonta- ja oikeussuojamekanismeista. Opetuksen täytyy tapahtua ihmisoikeuksia kunnioittavalla tavalla ja rohkaista ihmisiä toteuttamaan ihmisoikeuksia.

Ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus yliopistoissa

Suomen ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen tila herätti keskustelua, kun Suomi osallistui vuonna 2010 YK:n ihmisoikeusneuvoston yleismaailmalliseen määräaikaistarkasteluun (Universal Peer Review, UPR). Suomi sai tarkastelun yhteydessä suosituksen, että ihmisoikeuskasvatus tulisi sisällyttää pakolliseksi osaksi opettajankou-

lutusta. Suomen vastaus suositukseen oli, ettei sillä ole mandaattia puuttua itsenäisten yliopistojen opetuksen sisältöihin. (Toivanen & Pentikäinen, 2014, 111.)

Ihmisoikeuskeskuksen tekemän selvityksen mukaan yliopistojen tilanne on Suomessa ihmisoikeuskoulutuksessa heikko, eivätkä yliopistot miellä sitä tehtäväkseen. Ihmisoikeuskoulutuksen merkitystä yliopistoissa tulisi korostaa, sillä opettajien ja ylempien virkamiesten lisäksi suurin osa muista ihmisoikeuksien käytännön toteutumisen kannalta tärkeitä henkilöistä koulutetaan yliopistossa. Esimerkiksi oikeustieteen maisterin tutkinto on kelpoisuusvaatimuksena moniin oikeushallinnon ja eräisiin hallinnon alan virkoihin. Virkamiehet ja poliitikot ovat tärkeitä toimijoita ihmisoikeuksien toteutumisessa. Mikäli heiltä puuttuu riittävä ihmisoikeuksien tuntemus, ihmisoikeudet eivät voi toteutua Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden edellyttämällä tavalla. (Toivanen & Pentikäinen, 2014, 111–112.)

Ihmisoikeuskeskuksen tekemässä selvityksessä tarkasteltiin, miten ihmisoikeuskoulutus näkyy Suomen yliopistoissa. Selvityksessä olivat mukana kaikki Suomen yliopistot. Siinä tarkasteltiin yliopistojen omia strategioita ja sitä, miten ihmisoikeudet on otettu huomioon osana opetusta ja tutkimusta. Huomattiin, että minkään yliopiston strategiassa ei mainita ihmisoikeuksia. Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen sekä syrjinnän ehkäisy mainittiin joidenkin yliopistojen strategioissa. Strategioissa mainitut keinot edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa ovat kuitenkin melko yleisluonteisia. Jos ihmisoikeuksia ei painoteta yliopiston, tiedekunnan tai oppiaineen opetus-suunnitelmassa ja strategiassa, ihmisoikeuskoulutuksen

toteutuminen jää oppiainevastaavan professorin tai yksittäisten opettajien varaan. (Toivanen & Pentikäinen, 2014, 113–116.)

Ihmisoikeuskeskuksen esittämät toimenpide-ehdotukset yliopistoihin

Ihmisoikeuskeskuksen julkaisussa esitetään myös toimenpide-ehdotuksia ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen parantamiseksi yliopistoissa. Ehdotuksena on, että ihmisoikeuskoulutuksen toimeenpano kirjattaisiin lainsäädäntöön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön ja yliopistojen välisiin tulossopimuksiin. Ihmisoikeudet tulisi kirjata myös opetuksen tietotavoitteiksi sen lisäksi, että ne ovat opetuksen arvoperusteita. Toinen ehdotus on, että ihmisoikeuskoulutus tulisi kirjata tiedekuntien strategioihin ja opetussuunnitelmiin. Tämä koskee erityisesti kasvatus-tieteiden ja oikeustieteellisiä tiedekuntia. Ihmisoikeuskysymyksiä tulisi lisätä yliopistojen kurssien sisältöihin ja kaikille uusille opiskelijoille tulisi järjestää pakollinen johdantokurssi ihmisoikeuksista. (Toivanen & Pentikäinen, 2014, 118–119.)

Kolmas Ihmisoikeuskeskuksen esittämä toimenpide-ehdotus on, että yliopistojen ja ihmisoikeustyötä tekevien kansalaisjärjestöjen yhteistyötä tulisi kehittää. Ihmisoikeustyötä tekevillä henkilöillä tulisi olla mahdollisuus saada lisää koulutusta ihmisoikeuksista esimerkiksi avoimen yliopiston kautta. Myös kansalaisjärjestöjen edustajia voisi kutsua yliopistoille kertomaan omasta ihmisoikeustyöstään. Viimeisenä toimenpide-ehdotuksena on ihmisoikeuskasvatukseen ja -koulutukseen keskittyvän tutkimuksen edistäminen. Olisi tärkeää, että ihmisoikeuskasvatukseen liittyvää tutkimusta tehtäisiin enemmän, sillä sen kautta voitaisiin kehittää myös ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen toteutumista yliopistoissa. (Toivanen & Pentikäinen, 2014, 118–119.)

Kirjoittaja toimii tutkimusjärjoittelijana Turun yliopiston Yliopistopedagogiikan yksikössä.

LÄHTEET

- Kouros, K. & Vainio, K. (2014). *Ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus Suomessa*. Helsinki: Ihmisoikeuskeskus. Viitattu 24.4.2014, <https://onedrive.live.com/view.aspx?resid=8BBED2BF1BE1C781!107&ithint=file%2c.docx&app=Word&wdo=2&authkey=!AMcjohWF2yaLiMY>
- Kouros, K. & Vainio, K. (2014). *Ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus Suomessa. Tiivistelmä selvityksestä*. Helsinki: Ihmisoikeuskeskus. Viitattu 24.4.2014, <http://ihmisoikeuskeskus-fi-bin.directo.fi/@Bin/5112aa7e0c8d019ad84f2179a33a8657/1398328331/application/pdf/272052/IOK-Ihmisoikeuskasvatus-%20ja%20-koulutus selvitys.pdf>
- Toivanen, R. & Pentikäinen M. (2014). Yliopistot. Teoksessa K. Kouros & K. Vainio (toim.), *Ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus Suomessa. Tiivistelmä selvityksestä* (s. 111–119). Helsinki: Ihmisoikeuskeskus.